

Катерина ПОНОМАРЬОВА,
кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України

Особливості нових вимог до оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови

Нові вимоги до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів розроблено на засадах компетентнісного підходу, який передбачає спрямованість навчального процесу на формування в учнів ключових і предметних компетентностей.

Державним стандартом початкової загальної освіти (освітня галузь "Мови і літератури") і новою навчальною програмою з української мови для 1–4 класів визначено, що основна мета початкового курсу української мови полягає у формуванні комунікативної компетентності, складниками якої є:

- досвід мовленнєвої діяльності;
- знання про мову й мовлення;
- орфографічні й пунктуаційні вміння;
- графічні навички письма.

Зазначені складники є **об'єктами** перевірки й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з української мови.

Досвід мовленнєвої діяльності передбачає здатність слухати і розуміти текст, будувати діалогічні та усні й письмові монологічні висловлювання (переказ, твір), читати доступні тексти.

Перевірка **аудіативних умінь** (слухання-розуміння) здійснюється шляхом прослуховування художнього тексту і виконання тестових завдань, що стосуються його змісту, послідовності подій, головної думки. Обсяги текстів, згідно з програмою, відповідають таким нормам:

- у 2 класі – 120–200 слів;
- у 3 класі – 220–300 слів;
- у 4 класі – 320–400 слів.

Тести для перевірки аудіативних умінь мають такі характеристики:

- у 2 класі – 4 запитання з двома варіантами відповідей;
- у 3 класі – 6 запитань з трьома варіантами відповідей;
- у 4 класі – 6 запитань з чотирма варіантами відповідей.

Звертаємо увагу на те, що в 4 класі в тестових завданнях пропонується по 4 варіанти відповідей. Ці зміни зумовлені такими чинниками: по-перше, згідно з теорією тестології об'єктивність тесту можлива за умови наявності в закритих тестових

завданнях не менше чотирьох варіантів відповіді; по-друге, для проведення моніторингів якості освіти різних рівнів (міжнародного, всеукраїнського, регіонального) використовуються тестові завдання саме з такою кількістю варіантів відповідей; по-третє, в 5 класі випускникам початкової школи доведеться виконувати тестові завдання саме такого формату. Тому в 4 класі доцільно готувати учнів до виконання цих завдань.

Використання меншої кількості варіантів відповідей у завданнях для 2–3 класів зумовлене тим, що в цей період молодші школярі тільки вчаться виконувати завдання такого типу.

Оцінювання тестових завдань, призначених для перевірки аудіативних умінь, здійснюється таким чином:

- у 2 класі виставляється по 3 бали за кожну правильну відповідь;
- у 3–4 класах – по 2 бали за кожну правильну відповідь.

Перевірка **діалогічного мовлення** здійснюється шляхом побудови учнями діалогів, обсяги яких мають відповідати таким нормам:

- у 2 класі – 3–4 репліки;
- у 3 класі – 4–5 реплік;
- у 4 класі – 5–6 реплік.

Зазначаємо, що вказані обсяги розраховані на двох учасників діалогу. При цьому не враховуються формули мовленнєвого етикету (слова ввічливості, форми звертання).

Монологічне мовлення перевіряється шляхом побудови усних та письмових переказів і творів.

Для переказів слід використовувати тексти визначених навчальною програмою обсягів, а саме:

- у 2 класі – 40–50 слів;
- у 3 класі – 50–70 слів;
- у 4 класі – 70–100 слів.

Обсяги учнівських творів, відповідно до програми, мають бути такими:

- у 2 класі – близько 40 слів;
- у 3 класі – близько 60 слів;
- у 4 класі – 60–80 слів.

За усні та письмові перекази й твори виставляється одна оцінка – за зміст. Грамотність письмових зв'язних висловлювань оцінюється вербально.

Перевірка **навички читання** здійснюється лише в 1 класі (у 2–4 класах цей вид перевірки проводиться на уроках літературного читання). Під час перевірки беруться до уваги:

- спосіб читання (буквами, складами, цілими словами);
- правильність;
- виразність;
- швидкість (на кінець 1 класу – 20–30 слів за хвилину);
- розуміння змісту прочитаного.

Знання про мову й мовлення перевіряються в кінці вивчення мовного розділу шляхом проведення тестових контрольних робіт, які мають такі характеристики:

- у 2 класі пропонується **5 завдань**: 3 закритих (з трьома варіантами відповідей) і 2 відкритих;
- у 3 класі – 8 завдань: 4 закритих (з трьома варіантами відповідей) і 4 відкритих;
- у 4 класі – 8 завдань: 4 закритих (з **чотирма** варіантами відповідей) і 4 відкритих.

Звертаємо увагу на те, що в контрольних роботах для 2 класу збільшено кількість відкритих завдань до двох (раніше пропонувалось одне відкрите завдання) і в результаті загальна кількість становить п'ять завдань. У 4 класі, на відміну від попередніх критеріїв оцінювання, в закритих тестових завданнях пропонується по 4 варіанти відповідей (було по три варіанти).

Оцінюються запропоновані тестові роботи таким чином:

- у 2 класі за кожне закрите завдання виставляється **2 бали**, за відкрите – **3 бали**;
- у 3–4 класах за закриті завдання виставляється по 1 балу, за відкриті – по 2 бали.

За допущені у відкритих завданнях орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила знімається 1 бал.

Перевірка **орфографічних і пунктуаційних умінь** здійснюється шляхом списування текстів і написання диктантів.

Обсяги текстів для списування й диктантів, згідно з програмою, повинні бути такими:

- у 1 класі – 20–30 слів;
- у 2 класі – 30–50 слів;
- у 3 класі – 50–70 слів;
- у 4 класі – 70–90 слів.

При оцінюванні диктантів та списаних текстів береться до уваги грамотність, каліграфія і культура оформлення письмової роботи.

Грамотність оцінюється за поданою нижче шкалою:

- 1 бал – 9 і більше помилок;
- 2 бали – 8 помилок;
- 3 бали – 7 помилок;
- 4 бали – 6 помилок;
- 5 балів – 5 помилок;
- 6 балів – 4 помилки;

7 балів – 3 помилки;

8 балів – 2 помилки;

9 балів – 1 помилка;

10 балів – 1 негруба помилка або 2–3 виправлення;

11 балів – 1 виправлення;

12 балів – без помилок і виправлень.

Звертаємо увагу на те, що від оцінки за грамотність віднімається 1–2 бали за недотримання каліграфії і/або культури оформлення роботи.

На основі списаного тексту здійснюється також оцінювання **графічної навички**. При цьому в 1 класі беруться до уваги каліграфія (форма, розмір, нахил, поєднання букв) і дотримання учнем гігієнічних правил. Оцінюються зазначені показники вербально.

У 2–4 класах оцінювання графічної навички здійснюється в балах. До уваги беруться – форма букв, їх розмір, нахил, поєднання, а також культура оформлення роботи і швидкість письма. За кожний із зазначених шести показників виставляється по 2 бали.

Швидкість письма рекомендуємо перевіряти таким чином: розпочинати списування тексту учні мають одночасно за сигналом учителя. Через 3 хвилини педагог дає команду зупинитись, поставити олівцем вертикальну лінію після останнього списаного знака (букви, коми, крапки тощо) і продовжити списування тексту. Під час перевірки виконаної роботи вчитель підраховує кількість знаків до позначеної олівцем лінії, ділить отриманий результат на 3 хвилини й одержує таким чином середню швидкість письма кожного учня.

Норми швидкості письма визначені програмою і становлять:

- у 2 класі – 16–25 знаків/хв;
- у 3 класі – 26–35 знаків/хв;
- у 4 класі – 36–45 знаків/хв.

Під час оцінювання **ведення робочого зошита** з української мови беруться до уваги каліграфія, грамотність, культура оформлення робіт, робота над помилками. За кожний із зазначених чотирьох показників виставляється від 1 до 3 балів (наприклад, якщо всі роботи в зошиті виконані каліграфічно правильно, то за цей показник виставляється 3 бали, якщо в роботах трапляються окремі помилки в написанні чи поєднанні букв – виставляється 2 бали, за значні порушення каліграфії – 1 бал, у разі, якщо роботи в зошиті виконані некаліграфічно, за каліграфію виставляється нуль балів).

Оцінювання роботи над помилками слід здійснювати таким чином: 3 бали виставляється, якщо після кожної перевіреної вчителем роботи наявна робота над помилками в такому вигляді: виписане слово, в якому було допущено помилку, після нього записано 2–3 слова на це саме правило і речення зі словом, у якому була помилка. Якщо учень записав тільки слова – виставляється 2 бали. Коли виписане лише слово, в якому була помилка, ставиться

1 бал. За відсутності робіт над помилками виставляється нуль балів.

Оцінку за ведення зошита заносять до класного журналу і враховують як поточну.

Зведений перелік перевірних робіт, які проводяться в 1–4 класах, подано в таблиці.

Вид перевірки	1 клас		2 клас		3 клас		4 клас	
	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.
Аудіювання	-	-	1	1	1	1	1	1
Діалог	-	-	1	-	1	-	1	-
Усний переказ	-	-	-	1	-	-	-	-
Усний твір	-	-	-	-	-	1	-	1
Читання	-	1	-	-	-	-	-	-
Письмовий переказ	-	-	-	-	-	1	1	-
Письмовий твір	-	-	-	-	-	-	-	1
Мовні знання й уміння	-	-	2	2	2	2	2	2
Диктант	-	-	1	2	2	2	2	2
Списування	-	1	1	1	1	1	1	1
Державна підсумкова атестація	-	-	-	-	-	-	-	1
Загальна кількість перевірок за семестр	-	2	6	7	7	8	8	9

Звертаємо увагу на те, що в кінці 4 класу змінено спосіб перевірки писемного мовлення: замість письмового переказу учні повинні писати твір.

Пропонуємо взяти до уваги деякі **загальні методичні поради** щодо перевірки й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з української мови:

– письмові контрольні роботи в початкових класах проводяться на другому або третьому уроці за роз-

кладом у середині робочого тижня, не більше однієї роботи в день, а протягом тижня – не більше двох;

– недоцільно проводити на одному уроці дві перевірні роботи;

– усі письмові роботи навчального і контрольного характеру слід перевіряти до наступного уроку;

– після перевіреної роботи повинна бути робота над помилками, виконана колективно під керівництвом учителя чи самостійно;

– виправлення різних видів помилок рекомендується здійснювати такими способами: 1) графічно неправильно написану літеру вчитель підкреслює й на полях чи в окремому рядку для практичного вправляння дає зразок правильного їх написання (під час формування графічних навичок допускається виправлення форми літери з метою вказування, де саме учень припускається помилки, неправильність нахилу помічається похилою лінією поряд із буквою, яку дитина написала неправильно); 2) граматичні та пунктуаційні помилки вчитель підкреслює і виправляє власноруч; 3) стилістичні й лексичні – підкреслює хвилястою лінією (на наступних уроках найтипівіші з них колективно обговорюються, внаслідок чого неправильно побудовані речення удосконалюються й записуються в зошит);

– до виправлення помилок у письмових роботах учитель може підходити диференційовано: у зошитах учнів, які навчаються на достатньому й високому рівнях, підкреслити слово з помилкою, в інших учнів – підкреслити помилку. Саме виправлення пропонується зробити учням під час виконання роботи над помилками. Виправляти записи повністю потрібно в зошитах учнів, які неспроможні зробити це самостійно. Такий підхід до перевірки учнівських зошитів потребує повторного їх перегляду.